Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 53, Ağustos 2021, s. 184-192

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.51888>

Dr. Mert AĞAOĞLU

Sakarya Üniversitesi, magaoglu@sakarya.edu.tr

BATI MEDENİYETİ'NDE BİYOGRAFİ YAZIMI: ESKİÇAĞ GREK VE ROMA DÜNYASINDA YAZILMIŞ BİYOGRAFİK ESERLERE DAİR BİR DENEME

Özet

Batı Medeniyeti kültürel kimliğini oluştururken Eskiçağ Grek (Antik Yunan) ve Roma devirlerini kendisine temel almıştır. Bu bağlamda edebî, sanatsal, bilimsel ve felsefî altyapısını söz konusu devirleri esas alarak meydana getirmiştir. Eskiçağ Grek dünyasının politik açıdan polisler şeklinde dağınık, birbirinden ayrı müstakil yapılarda olması Batı zihniyetinin bireyci bakış açısı ve yaşam tarzının bir yansımasıdır. Roma devrinde merkezî bir siyasî yapı oluşturulmasına rağmen bireyin öne çıktığı toplum yapısı devam etmiştir. Tüm bunlar ışığında, bireyciliğin Grek ve Roma dünyasında ön planda olması sebebiyle bir biyografi yazımı geleneği oluşturulmuştur. Bu eserlere, Doğu-Batı medeniyetleri arasındaki farklılığın vurgulanması bağlamında da bakılabilmektedir. Yazarların, hayat hikayelerini yazdıkları kişilerin genellikle idareci ve asker oldukları görülmektedir. Çalışmada; Eskiçağ Grek ve Roma devirlerinde kaleme alınan belli başlı biyografik eserler ve yazarları kronolojik olarak ele alınmıştır. Makalede, hem yazarların hayat hikayeleri hem de kaleme aldıkları eserler genel hatlarıyla ele alınarak, araştırmacılar için ana kaynak olan söz konusu eserlerin bir dökümü yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Batı Medeniyeti, Grek, Roma, Biyografi

BIOGRAPHIC WRITING IN WESTERN CIVILIZATION: AN ESSAY ON BIOGRAPHIC WORKS WRITTEN IN THE ANCIENT GREEK AND ROMAN WORLD

Abstract

While forming the cultural identity of Western Civilization, it was based on the Ancient Greek and Roman periods. In this context, she created her literary, artistic, scientific and philosophical infrastructure based on the periods in question. The fact that the ancient Greek world was politically scattered and separate from each other in the form of policemen is a reflection of the individualistic perspective and lifestyle of the Western mentality. Despite the establishment of a central political structure in the Roman period, the social structure in which the individual stood out continued. In the light of all these, a tradition of writing a biography has been established, since individualism was at the forefront in the Greek and Roman worlds. These works can also be viewed in the context of emphasizing the difference between East-West civilizations. It is seen that the people whose life stories are written by the writers are generally administrators and soldiers. In the study; Major biographical works written in the Ancient Greek and Roman periods and their authors are discussed chronologically. In the article, both the life stories of the authors and the works they wrote were discussed in general terms, and a breakdown of the mentioned works, which is the main source for researchers, was made.

Keywords: Western Civilization, Greek, Roman, Biography

GİRİŞ

Eskiçağ Grek ve Roma tarihi için kimi günümüze gelen dikilitaşlar, anıt sütunlar kimi de yüzey araştırmaları ile arkeolojik kazılardan elde edilen yazıtlar, sikkeler, heykeller gibi nesneler birer ana kaynak durumundadır. Bunların dışında, hem edebî olarak yazılmış (İlias, Odysseia vs.) hem de tarihî bilgi vermek amacıyla yazılmış eserler mevcuttur. Batı Medeniyeti'nde alfabe yazısı ile yazılmış tarihî kaynak niteliği taşıyan edebî eserlerle başlatılan Eskiçağ yazılı kaynakları arasında biyografik türde kaleme alınan eserler de önemli yer tutmaktadır. Bu eserler, günümüzde araştırmacılar için birinci elden kaynak durumundadır. Tarihte bilgi aktarımı konusunda en önemli husus yazılı kaynaklar olmuştur. Doğu toplumlarının tarih boyunca şifahî bir geleneğe sahip olmaları yazılı kültüre daha az önem vermelerine yol açmıştır. Bu sebepten, Mısır ve Mezopotamya'da başlatılan ve meydana getirilen bilimsel-felsefî çalışmaların çoğu yazılı kaynak olmaması nedeniyle zamanımıza ulaşamamıştır. Mezopotamya ve Mısır'da yürütülen bilimsel faaliyetler, Eskiçağ Grek ve Roma döneminde alınıp işlenerek geliştirilmiş, kayda geçirilmiş ve kaleme alınan bu eserler sayesinde sonraki nesillere aktarılmıştır. Bireyin öne çıktığı Batı dünyasında (Grek ve Roma) biyografi yazarlığı da mühim bir yer tutmuştur.

Bu çalışmada; Grek ve Roma dünyasında yazılmış olan biyografi yazarları ve eserleri incelenmiştir. Makalede, konuyla ilgili araştırma eserler (kitaplar, tezler, makaleler ve Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar'ın ders notları) kaynak olarak kullanılmıştır.

ESKİÇAĞ GREK (ANTİK YUNAN) DEVRİ BİYOGRAFİ YAZARLARI

Theopompos: M.Ö. 4. Yüzyılın ikinci yarısında Sakız Adası'nda yaşamıştır. Büyük İskender'in babası Makedonya Kralı II. Philippos'u anlattığı "Philippika" adlı eseri II. Philippos'un hüküm sürdüğü M.Ö. 359-336 yıllarını kapsamaktadır. Eser, II. Philippos'un öldürüldüğü M.Ö. 336 yılına kadar olan süreci ele almaktadır. 58 ciltlik eserin 220 fragmanı günümüze ulaşabilmiştir. Theopompos eserinde, II. Philippos'un aşırı bir şekilde yaşadığı cinsel hayatını ve içkiye olan düşkünlüğü sebebiyle yaşadığı sarhoşlukları, arkadaşları ve ittifak kurduğu devletlere ihanetini, Yunan polislerine verdiği zararları anlatıp onu kötülerken aynı zamanda "*Avrupa Philippos gibi iyi bir lider daha görmedi*" diyerek müspet ve menfi bakış açılarını birlikte sunmuştur¹.

Kleitarkhos: M.Ö. 300 yılları civarında İskenderiye'de yaşayan yazarın İskender'in hayatını anlatan eserinden günümüze yalnızca fragmanlar gelebilmiştir.

ROMA DEVRİ BİYOGRAFİ YAZARLARI

Nikolaos: Latince ismiyle Damascus, günümüzdeki adıyla Şam şehrinde M.Ö. 64 yılında dünyaya gelmiştir. Grekçe olarak 144 kitaptan oluşan bir dünya tarihi ve Roma İmparatoru Augustus'un hayatını anlattığı bir biyografi eseri kaleme almış lakin her ikisi de günümüze gelmemiştir. Nikolaos'un ne zaman ve nerede öldüğü bilinmemektedir.

Nikolaos, Roma İmparatorluğu tarafından Kudüs'e yakın Beytlehem'deki Yahudiye eyaletinin yönetimine atanan Kral Herodes'in danışmanı ve Roma İmparatoru Augustus'un dostu olan çok yönlü bir siyasetçi ve yazar idi. Anne ve babasının adları dolayısıyla (Antipater ve Stratonice) Makedonya asıllı olduğu tahmin edilmektedir. Nikolaos'un Kral ile tanışması, Herodes'in felsefe, retorik ve siyaset bilimi üzerine yürüttüğü amatör çalışmaları vesilesiyle başlamıştır. Nikolaos'un retorik, tarih ve biyografi ile ilgili eserlerinden günümüze sadece Yunanca fragmanlar ulaşmışken, felsefi eserlerinden ise geriye çok daha az fragmanlar gelebilmiştir².

İmparator Augustus'un M.Ö. 25 yılına kadar olan hayatını anlattığı biyografiyi yazmak için kaynak olarak Augustus'un kendi kaleme aldığı ve günümüze gelmeyen "de Vita Sua" (Kendi Hayatı Hakkında) adlı eserini kullanmıştır. Bu eserin kaybolan bölümlerinden bir kısmı, Doğu Roma (Bizans) İmparatoru VII. Konstantinos Porphyrogennetos'un "Konstantin Excerptleri" adı verilen metninden öğrenilmektedir.

Cornelius Nepos: M.Ö. 100-24 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen Nepos'un "de Viris Illustribus" (Ünlü Adamlar Hakkında) adlı eseri 16 ciltten oluşmaktadır. Eserde, M.Ö. 3.-2. Yüzyıllarda öne çıkan kral, komutan, hatip, şair, tarihçi gibi kişiler hakkında kısa yaşam öyküleri verilmiştir. Bu eserde daha çok Romalıları ele alsada Themistokles, Alkibiades gibi Grek devlet adamları ve komutanlara da yer vermiştir³. Bir cildi Grek şairlere veya komutanlara, bir cildi Romalı şairlere yahut komutanlara olacak şekilde bir ayrıma gitmiştir. Günümüze sadece "de excellentibus ducibus extrerarum gentium" (Dikkat Çeken Yabancı

¹ Sarah Pomeroy, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2018, s. 321.

² Gürsel Aksoy, "Aristoteles'e Atfedilen Kitâbü'n-Nebât'ın Şamlı Nikolaos Yorumu", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 7.

³ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 27.

Komutanlar) adlı kısım ulaşmıştır. Eserin içerisinde 23 biyografi bulunmaktadır. 23 biyografiden 20'si Grek komutanları anlatırken diğer üçü ise Karia'lı Datames, Kartaca'lı Hamilkar ile Hannibal'den bahsetmektedir. Bunların dışında, Yaşlı Cato ve Cicero'nun arkadaşı Attieus'un biyografilerinin yer aldığı bölümler de günümüze gelmiştir. Nepos, ele aldığı kişilerin hayatındaki tarihî olaylardan daha çok karakterlerini tasvir etme eğiliminde olmuş bir yazardır. Eserde tarih bakımından hatalar da bulunmaktadır. Roma'nın düşmanı Kartacalı Hamilkar ve Hannibal'i anlatırken onların üstün ve erdemli yanlarını anlatmış, objektif olmaya çalışmıştır.

Cornelius Nepos'un en çok öne çıkan biyografisi ise yakın arkadaşı olan Atticus'un biyografisidir. Yakından tanıdığı için kendi gözlem ve bilgilerine dayanarak açık ve kesin bir biçimde detaylarıyla anlatmıştır. Bu yönüyle Roma biyografi türünde yazılmış yegane bir eserdir⁴.

Curtius Rufus: Büyük İskender'in (III. Alexandros) biyografisini yazan Rufus'un M.S. 1. Yüzyılın ilk yarısında yaşadığı düşünülmektedir. Latince yazdığı 10 ciltlik eserinin ismi farklı kopyalarda "Historiarum Alexandri Magni Macedonis Libri Qui Supersunt" ve "de Rebus Gestis Alexandri Magni" olarak geçmektedir. Eser, M.Ö. 333 yılı ile başlamakta M.Ö. 323 yılında Büyük İskender'in Babil'de ölümü ile sona ermektedir. Kullandığı kaynaklar arasında Kleitarkhos'un İskender Tarihi, Ptolemaios'un İskender'in Doğu seferi adlı eserleri bulunmaktadır. Ayrıca Kallisthenes, Aristobulos ve Nearkhos'un eserlerinden de yararlanmışır. İlk iki cildin tamamı, 3, 5, 6. ve 10 ciltlerin de bir kısmı kayıptır.

Ammianus Marcellinus (M.S. 330-395?): Ana dili Grekçe olmasına karşın yazdığı Roma tarihini Latince kaleme almıştır. Bu eser (Rerum Gestarum Libri Qui Supersunt) Eskiçağ'da Latince yazılan son eserlerden olmuştur. 31 ciltlik eserin 18 cildi (14-31 arası) günümüze gelebilmiştir. Marcellinus eserinde imparator biyografilerine yer vermiştir. Bu biyografileri olayların meydana gelişleriyle birlikte karma bir yazım şeklinde ele almıştır.

Tacitus: Publius Cornelius Tacitus'un yaklaşık M.S. 55-56 yılında dünyaya geldiği düşünülmektedir. Tacitus'un doğum tarihi kadar doğum yeri de kesin olarak bilinmemektedir. İyi bir retorik eğitimi aldığı ve hatip olduğu bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nda çeşitli devlet kademelerinde bulunan Tacitus, M.S. 78 yılında consul olmuş ve daha sonra Britannia valisi olacak olan Iulius Agricola'nın kızı ile evlenmiştir. M.S. 112-116 yıllarında Asia eyaletinin valiliğini yapmıştır. M.S. 117 yılında İmparator Traianus devrinde öldüğü zannedilmektedir. İlk eseri "Dialogus de Oratoribus" (Hatipler Hakkında Diyalog), kayınpederinin biyografisi hakkındaki eseri "de Vita Iulii Agricolae", Orta Avrupa'daki Germen kavimlerini anlattığı "Germania" eserleri arasındadır. En önemli eserleri ise "Historiae" ile "Annales"tir⁵. "Germania" adlı çalışması Avrupa'nın ortasında yer alan Germen kavimlerinin savaş usullerini anlattığı eserdir. Söz konusu eser, ilk kültürel stratejik tahlil denemelerinden biri olarak değerlendirilmektedir⁶. Tacitus, adı geçen çalışmasında Slav kavimlerini, Germenlerin komşuları olarak tanımlamıştır⁷. Germania adlı eserinin 16. Kitabında Tacitus,

⁴Müzeahher Erim, **Latin Edebiyatı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986, s. 106-107.

⁵ Tekin, **a.g.e.**, s. 30.

⁶ Thierry Camous, **Doğular Batılar**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2011, s. 85.

⁷ Camous, **a.g.e.**, s. 210.

Germenlerin Romalılar gibi şehirlerde ve köylerde ikamet etmediklerini, konar-göçer bir şekilde yaşadıklarını belirtmektedir⁸.

Tacitus, “de Vita Iulii Agricolae” adlı biyografisinde kayınpederi Agricola Britannia valisi olduğundan dolayı adayla ilgili bilgiler de vermiştir. İmparator Domitianus’un baskıcı yönetimi bitene kadar eser kaleme alamayan Tacitus bu durumu “de Vita Iulii Agricolae”da belirtmiştir. Kayınpederi Agricola’nın ölümünde karısıyla birlikte yanında olamadıklarından duydukları üzüntüyü anlattığı kısım esere damga vurmuştur⁹. Tacitus, kayınpederi Iulius Agricola’nın Britannia’daki başarılarını, savaş tasvirleri ile süsleyerek söz konusu eserin genel konusunu meydana getirmiştir. Tacitus, Agricola’yı methetmek maksadıyla bu eserini kaleme almıştır. Çalışmada, Romalı bir erkekte bulunması gereken özellikler Tacitus tarafından Agricola üzerinden dile getirilmiştir¹⁰. Bu eser, Agricola’nın gençliğinden son yıllarına kadar yaptıklarını içermektedir. Agricola’nın ilk yılları ile ana bölüm arasında Britannia’nın doğası ve tarihi üzerine bir kısım eklenmiştir. Kitap, önsöz ile başlayıp, Agricola’nın ölümüyle sona ermektedir¹¹.

Tacitus, araştırma yöntemleri ve kaynak kullanımında kendinden önceki tüm Romalı yazarlardan farklı bir tutum sergilemiştir. Çünkü, Roma tarihçiliğinde yazarlar genellikle tek kaynağa bağlı kalmışlar, nadiren iki kaynak kullandıklarında da olayları bağdaştırmakta güçlük çekmişlerdi. Tacitus ise ele aldığı her dönem için en az iki kaynak kullanmıştır. Lakin, dış olayları ve özellikle yabancı kavimlerle ilgili bilgileri anlatırken, Tacitus da tek kaynağa bağlı kalmış, üstelik çoğu zaman kullandığı kaynak kesin ve doğru bilgiler vermemiştir. Bu bakımdan Tacitus da aynı geleneğin parçası olan bir yazar olarak görülmektedir¹².

Plutarkhos (M.S. 45-125): Plutarkhos, M.S. 45 yılında Boiotia’nın Khaironeia şehrinde dünyaya gelmiştir. Plutarkhos, soylu ve zengin bir aileden geldiği için iyi bir öğrenim görmüştür. Öğrenimini devrin önemli eğitim merkezlerinden Atina’da görmüştür. Atina’daki çalışmaları esnasında, devrin önde gelen filozoflarından Ammonius’un akademisinde kendisinden ders almış ve Platonik felsefe ile tanışmıştır. Bunun öncesinde ise matematik dersi aldığı bilinmektedir. Romalı vali, yetenekleriyle dikkat çeken Plutarkhos’u kendi şehrinin temsilcisi olarak yanında görevlendirmiştir. Bu görevi nedeniyle Yunanistan, Anadolu, Mısır ve İtalya’yı gezme şansı bulmuştur. Roma’da dersler vermiş ve zamanının önemli kişileriyle tanışmıştır. Bunlar arasında, Roma vatandaşı olduğunda adını aldığı L. Mestrius Florus ve Paralel Yaşamlar ve eserlerinin bazılarını adadığı Quintus Sosius Senecio da vardır. Mestrius Plutarkhos, Atina’daki öğreniminden, sayısız gezilerinden, elçilik görevlerinden sonra doğum yeri Khaironeia’ya dönmüş, yaşamının geri kalanını burada geçirmiştir. Plutarkhos, Delphi Pythia’da pek çok memuriyet üstlenmiştir. Nihayetinde, burada daimi bir din görevlisi olmuştur.

⁸ İlber Ortaylı, **Tarih Yazıcılık Üzerine**, Ankara, Cedit Neşriyat, 2011, s. 36.

⁹ Erim, **a.g.e.**, s. 207.

¹⁰ Mine Hatapkapulu, “**Tacitus’un German Kavimlerine Bakışı**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Latin Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 10.

¹¹ Bağış Alper Kovan, “Tacitus ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme”, **AMISOS**, C. 4, S. 7, Samsun, 2019, s. 153.

¹² Turgay Erdoğan, “**Tacitus’un Monografileri: Agricola’nın Yaşamı ve Germania’da Kaynak Kullanımı**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 9-16.

Plutarkhos pek çok memuriyet üstlendiği için, yöneten kimsenin nasıl davranması gerektiği hakkında yeterli bilgiye sahip olmuştur.

Plutarkhos tüm hayatı boyunca bir filozofun hayatının ve doktrinlerinin uyum içinde olması gerekliliğine inanmıştır¹³. Başkalarının biyografilerini yazan lakin kendi biyografisi olmayan yazarın yaşamına dair bilgiler daha çok kendi çalışmalarındaki göndermelerinden öğrenilmektedir. Eserlerinde yaşadıklarına, hayatının geç döneminde ve belli ölçüde orta döneminde yer verdiğinden, gençlik yıllarına ilişkin çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak Khaironeia'daki yaşamı yapıtları sayesinde iyi bilinmektedir. Yaşamının büyük bir kısmını birkaç önemli savaş görmesi dışında fazlaca önemi olmayan bu tarihî kasabada geçirmiştir¹⁴.

Plutarkhos'un karşılaştırmalı biyografilerinin yalnızca bir kısmı günümüze gelebilmiştir. "Bioi Paralelloi" (Paralel Hayatlar) adlı eserini Eskiçağ Grekçesi ile yazmıştır. Bir Yunan ile bir Romalı devlet adamını yahut komutanı karşılaştırarak eserini bu tarzda kaleme almıştır. Eserinde, 23 çift biyografi bulunmakta böylece toplamda 46 tarihî kişilik hakkında bilgi vermektedir (Ör/Theseus ile Romulus, Büyük İskender ile Iulius Caesar, Demosthenes ile Cicero). Bunlara ilaveten Plutarkhos eserinde 4 tekil biyografi de yazmıştır. Ahlakî değerleri öne çıkarmış, Yunan kaynaklarını eserinde kullanmıştır. Tekil biyografilerden Aratos (M.Ö. 271-213) ve Pers hükümdarı II. Artaxerxes (M.Ö. 404-359) hakkındaki biyografileri neden kaleme aldığı bilinmemektedir. Hesiodos, Pindaros ve efsanevî kahraman Herakles hakkında yazdığı biyografiler günümüze gelmemiştir. Plutarkhos'un Grek ve Romalı meşhur kişilerin yaşam öykülerinden meydana gelen "Paralel Yaşamlar" adlı biyografi yapıtı Roma İmparatorluğu'nun en bereketli müellifleri arasında olmasını sağlamıştır. Plutarkhos, entelektüel bir şahsiyet olarak esas ününü adı geçen esere borçludur. Eserde vakaları gerçekçi bir biçimde yer yer ironik bir tarzda ele almıştır¹⁵. Lakin, Plutarkhos'un "Vita Caesarum" (Caesarlar'ın Hayatı) adlı, imparator Augustus'tan Vitellius'a değin sekiz imparatorun yaşam öyküsünü yazdığı ve tarihsel olarak M.Ö. 31 ile M.S. 69 yılları arasını ele aldığı bir yapıtı daha mevcuttur. Adı geçen imparatorların biyografisi "Lamprias Kataloğu"nda şu şekilde yer almaktadır; "N.26.27.29.33 *Ἀγούστου Βίος* (Augoustou Bios), *Τιβέριος* (Tiberios), *Κλαύδιος* (Claudios), *Νερόνιος Βίος* (Neronos Bios)-*Γάιος Καῖσαρ* (Gaios Caesar)-*Γάλβας καὶ Ὄθων* (Galbaskai Othon)-*Βιτέλλιος* (Bitellios)"¹⁶.

Plutarkhos "Vita Caesarum"unda, Augustus'tan Vitellius'a dek sekiz imparatorun biyografisini kaleme almış ve tarihsel olarak M.Ö. 31 ile M.S. 69 yılları arasını işlemiştir. Fakat, zikredilen seride bahsedilen yüz senelik tarihin takribî 9 aylık bölümü bilinebilmektedir; zira bu mevcut olmayan hayat serisinden sadece Galba ve Otho'nun hayatları zamanımıza gelebilmiştir. Adı geçen bölüm de "Paralel Hayatlar"ın sonuna ilave edilmiştir¹⁷. Galba ve Otho'nun

¹³ Nurgül Saraçoğlu, "Plutarkhos'un Politika Parangelmata Adlı Eserinde Devlet Adamları", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 1.

¹⁴ Aydın Mutlu, "Plutarkhos'un Mythos'a Yaklaşımı: Paralel Yaşamlar ve Theseus-Romulus Üzerine Çözümleme", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 31-33.

¹⁵ İlber Ortaylı, *Osmanlı Düşünce Dünyası ve Tarih Yazımı*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kùltür Yayınları, 2020, s. 20.

¹⁶ Theodor Mommsen, "Cornelius Tacitus und Cluvius Rufus", *Hermes* 4, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1870, s. 297.

¹⁷ Ayşe Yakut, "Biyografi ile Tarihin Kırısında: Plutarkhos'un Vita Caesarum'u", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.35, 2020, s. 334. s. 333-354.

öykülerinden edinilen bilgiler ışığında, Plutarkhos imparatorların hususî hayatlarıyla ve dış görünüşleriyle alakadar olmamış; imparatorların iktidara gelişleri, idareleri nasıl yürüttükleri ve iktidarı ne şekilde kaybettiklerine ağırlık vermiştir. Yaşam öyküleri yazılan şahıslar, imparatorluk idaresinden şahıslar olduklarından zikredilenlerin devrin politik ve askerî tarihiyle alakalı olduğu görülmektedir. Söz konusu iki yapıt (Galba ve Otho), tahlil edildiğinde Plutarkhos'un M.S. 68-69 senesini bütün hakikatiyle anlattığı görülmektedir. Suetonius'un ve Tacitus'un yaklaşımından farklı bir tutumda olduğu bilhassa Galba'da vakaların gidişatını değiştiren askerî şahsiyetlere dair bilgileri çok ayrıntılı verdiği, M.S. 68-69 senesine dair gerçekleştirdiği değerlendirmede imparatorun ve tebaanın felsefi öğrenime olan gereksinimi üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Plutarkhos'un tutumu, devrin tarihini, Grek kültürel kimliği içerisinde ele aldığını ve "Vita Caesarum"u ahlakî bir biyografik yapıta dönüştürdüğünü göstermektedir¹⁸.

Gaius Suetonius Tranquillus (M.S. 70-130): Doğum yeri Kuzey Afrika'da günümüzde Cezayir'de yer alan Hippo Regius şehridir. İmparatorların hayatlarını anlattığı 8 ciltlik "de Vita Duodecim Caesarum" adlı eserinde Augustus'tan (M.Ö. 27-M.S. 14) Domitianus'a kadar tüm imparatorların biyografilerini ele almıştır. Eserde, 12 Roma imparatorunun hayatı bulunmaktadır. Iulius Caesar'ın (M.Ö. 100-44) hayatını kapsayan bölümün başlangıcı kısmen kayıptır. Her bir imparatorun, ailesini, atalarını, iktidar iken yaptıkları icraatlarını anlatmış, bunların yanında söylentilere de yer vermiştir. Eserde tarihi bir bakış açısı ve derin incelemeler bulunmamaktadır¹⁹. Suetonius'un "de Vita Duodecim Caesarum" adlı eseri bilhassa imparatorların dünyaya geliş, vefat ve iktidara gelişleriyle alakalı propaganda misallerini gözler önüne sermektedir. İktidardaki idareci dünyaya gelirken, tanrı imparatorun büyük bir hükümdar olacağı hakkında belli başlı emareler yollamaktadır. Bu şekilde tanrıdan el alan imparatorun, tebaası üstünde oldukça etkili olması beklenmektedir. Zira tebaayı hükümdarın, tanrının onayından geçen şahıs olduğu fikrinde bir araya getirmektedir. Burada yer alan söz konusu menfaat sarih bir biçimde imparatorun şahsî menfaati olmaktadır. İmparatorun hayatını kaybetmesiyle alakalı açıklanan propaganda misalleri de bir araya getirici unsurlar biçiminde değerlendirilmelidir. Çünkü, adı geçen misaller hayatını kaybeden imparatorun ardından gelen halefi olan imparatorun menfaatinedir ve genellikle yeni imparator ve maiyeti tarafından yayılan söylentiler olarak düşünülebilir²⁰.

Suetonius, "de Viris Illustribus" (Ünlü Adamlar Hakkında) adlı eserinde şairleri, hatipleri, tarihçilerin hayatlarını ele almıştır. İmparator biyografileriyle Roma tarih yazımının, imparatorların kişiliğine odaklı bir yörüngeye oturmasının yolunu açmıştır. Aynı dönemde eser kaleme alan Tacitus da bu tarzı benimsemiştir.

¹⁸ Yakut, **a.g.e.** s. 333.

¹⁹ Erim, **a.g.e.** , s. 212-213.

²⁰ Rabia Kayapınar, "Propaganda ve İnanç: De Vita Duodecim Caesarum", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 34, S. 57, 2015, s. 87.

SONUÇ

Biyografik eserlerin Roma'da Cumhuriyet ve İmparatorluk devirlerinde, Eskiçağ Grek (Antik Yunan) dönemine kıyasla daha fazla olmasının sebepleri arasında, Roma'da felsefenin desteklenmemesi görülebilir. Roma dünyasında felsefe sorgulayıcı, eleştirel yapısı sebebiyle teşvik edilmemiş ve devlet tarafından insanların felsefeye yönelmemesi sağlanmıştır. Felsefe, yazarlar ve şairler arasında fazla taraftar bulamadığından ötürü edebî eserlerin Grek dünyasına oranla daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu sebepten biyografik eserler, Roma'da Grek dünyasına nispetle daha çok rağbet görmüştür. Ayrıca Roma'nın, Antik Yunan dünyasındaki polis adlı şehir devletleri şeklindeki bölünmüş örgütlenme yerine merkezî bir yapıya sahip olmasının da bu tip eserlerin kaleme alınmasında tesirli olduğu düşünülmektedir. Elbette ki, Antik Yunan'da yazılmış ve günümüze gelememiş biyografik eserlerin de bulunabileceği göz ardı edilmemesi gereken bir gerçekliktir. Roma'da kapsamlı bir biçimde gerçekleştirilen biyografi yazımlarında kişilerin hem meslekî hem de hususî yaşamlarına yer verilerek zaman zaman karakter analizleri yapılmış, bazı yapıtlarda kişiler mukayeseli olarak ele alınıp incelenmiştir.

Tüm bunların yanında her iki dünyada da (Grek ve Roma) Batı Medeniyeti'nin temel özelliklerinden biri olan bireyin ön plana çıkmasının, biyografik eserlerin kaleme alınmasında etkili olduğu iddia edilebilir. Aynı dönemde, Doğu toplumlarında (Mezopotamya-Mısır-Fenike) ise bireyin değil kolektivist yaşamın, dayanışmacı toplum yapısının, yazılı kültür yerine şifahi (sözlü) kültürün hakim olması sebebiyle biyografik eser yazımı neredeyse hiç görülmemektedir. Ayrıca, otobiyografik eserlerin ve hatıratların da 20. Yüzyıl'a değin Doğu toplumlarında az olması bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu sebepten biyografik eserler, Doğu-Batı arasındaki siyasî, sosyal ve kültürel farklılığın sergilenmesi açısından mühim yazılı kaynaklar olarak görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Gürsel, "Aristoteles'e Atfedilen Kitâbü'n-Nebât'ın Şamlı Nikolaos Yorumu", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Camous, Thierry, *Doğular Batılar*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2011.
- Erdoğan, Turgay, "Tacitus'un Monografileri: Agricola'nın Yaşamı ve Germania'da Kaynak Kullanımı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Erim, Müzehher, *Latin Edebiyatı*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986.
- Hatapkapulu, Mine, "Tacitus'un German Kavimlerine Bakışı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı Latin Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kayapınar, Rabia, *Propaganda ve İnanç: De Vita Duodecim Caesarum*, Tarih Araştırmaları Dergisi, C. 34, S. 57, 2015, s. 87. s. 65-88.

Kovan, Bağış Alper, “Tacitus ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme”, AMISOS, C. 4, S. 7, Samsun, 2019, s. 148-161.

Mommsen, Theodor, “Cornelius Tacitus und Cluvius Rufus”, Hermes 4, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1870.

Mutlu, Aydın, “Ploutarkhos’un Mythos’a Yaklaşımı: Paralel Yaşamlar ve Theseus-Romulus Üzerine Çözümleme”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Ortaylı, İlber, **Tarih Yazıcılık Üzerine**, Ankara, Cedit Neşriyat, 2011.

Ortaylı, İlber, **Osmanlı Düşünce Dünyası ve Tarih Yazımı**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kùltür Yayınları, 2020.

Pomeroy, Sarah, **Antik Yunan’ın Kısa Tarihi**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2018.

Saraçoğlu, Nurgül, “**Plutarkhos’un Politika Parangelmata Adlı Eserinde Devlet Adamları**”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri Ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Sayar, Mustafa Hamdi, **Eskiçağ Tarihinin Kaynakları ve Metodolojisi Ders Notları**, İstanbul, 2020.

Tekin, Oğuz, **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

Yakut, Ayşe, “Biyografi ile Tarihin Kıyısında: Plutarkhos’un Vita Caesarum’u”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S.35, 2020, s. 333-354.